

Ε

Ἐπολείπεται νὰ ἴδωμεν, διατί τὸ μέγα τοῦτο γραφικὸν πλεονέκτημα ἔλαβε κύριον θέμα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, διὰ τίνων δοκιμασιῶν, τίνων ἔξεων, τίνων παθῶν οἱ ἄνθρωποι προπαρεσκεύασαν τὴν κλίσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς μυῶνας, διατί ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς τέχνης πεδίῳ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν κατὰ προτίμησιν ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἀκμαῖα, ἰσχυρά, δραστήρια σώματα, τὰ ὅποια αἱ μεταγενέστεραι γενεαὶ ἀνεῦρον ἢ ἀντέγραψαν ἐκ παραδόσεως.

Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐξέθηκα τὴν κατάστασιν τῶν πνευμάτων, θέλω ἐπιχειρήσει νὰ σᾶς δείξω τὸ εἶδος τῶν χαρακτήρων. Κατάστασις τῶν πνευμάτων σημαίνει τὸ εἶδος, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἰδεῶν, αἱ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνθρώπινον κεφαλὴν· εἶναι κατὰ τινα τρόπον ἢ διακόσμησις αὐτῆς. Ἄλλ' ἢ διακόσμησις κεφαλῆς καὶ ἢ ἐπίπλωσις ἀνακτόρου μεταβάλλεται ἄνευ πολλοῦ κόπου· δύναται τις ἄνευ βλάβης τοῦ ἀνακτόρου νὰ θέσῃ εἰς αὐτὸ ἄλλα παραπετάσματα, ἄλλους ἄβακας, ἄλλα χαλκᾶ ἀγαλμάτια, ἄλλους τάπητας· παρομοίως ἄνευ βλάβης τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τῆς ψυχῆς δύναται τις νὰ θέσῃ ἄλλας ἰδέας· μεταβολὴ καταστάσεως ἢ ἀγωγῆς ἀρκεῖ· καθ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀμαθὴς ἢ πεπαιδευμένος, ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ ἢ εὐγενῆς, αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εἶναι διάφοροι. Ἐνυπάρχει ἄρα ἐν αὐτῷ σπουδαιότερόν τι τῶν ἰδεῶν, ἢ σωματικὴ διά-

πηξίς, τουτέστιν ὁ χαρακτήρ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν αἱ φυσικαὶ ῥοπαί, τὰ ἀρχικὰ πάθη, τὸ μέγεθος τῆς εὐαισθησίας, ὁ βαθμὸς τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ ἐν συνόλῳ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ ἐλατηρίου. Ἴνα καταδείξω τὴν βαθεῖαν ταύτην προδιάθεσιν τῶν Ἰταλικῶν ψυχῶν, θέλω σᾶς ἐκθέσει τὰς περιστάσεις, τὰς ἕξεις, τὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι παρήγαγον αὐτήν. Θέλετε κατανοήσει αὐτὴν κάλλιον ἐκ τῆς ἱστορίας ἢ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῆς.

Ἀξιοπαρατήρητος τότε ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἡ ἔλλειψις εἰρήνης πολυχρονίου καὶ διαρκοῦς, δικαιοσύνης ἀμερολήπτου καὶ ἀστυνομίας προληπτικῆς, ἧς ἀπολαύομεν ἤδη. Μετὰ δυσκολίας φανταζόμεθα τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγωνίαν, τὰ ἀτακτῆματα καὶ τὰς βιαιοπραγίας πρὸ πολλοῦ εἰθισμένοι ὄντες ἐν τῇ ἀντιθέτῳ καταστάσει. Ἐχομεν τοσούτους χωροφύλακας καὶ ἀστυνομικοὺς κλητῆρας, ὥστε κλίνομεν νὰ θεωρῶμεν αὐτοὺς μᾶλλον ὀχληροὺς ἢ ὠφελίμους. Παρ' ἡμῖν, ὅτε ὄμιλος ἀνθρώπων συναθροίζεται ἐν τῇ ὁδῷ, δὲ νὰ ἴδῃ κύνα θραύσαντα τὸν πόδα αὐτοῦ, πωγωνοφόρος τις προσέρχεται καὶ λέγει· «Κύριοι, αἱ συναθροίσεις ἀπαγορεύονται, διαλύθητε». Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὑπερβολικόν· ἀγανακτοῦμεν, καὶ λησμονοῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ τοὺς μύστακας φέροντες παρέχουν εἰς ὄλους, πλουσίους καὶ πένητας, ἀσφάλειαν, ὅπως διατρέχουν μόνοι καὶ ἄοπλοι κατὰ τὸ μεσονύκτιον τὰς ἐρήμους ὁδοὺς. Ἄς διαγράψωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ ἄς φαντασθῶμεν κοινωνίαν, ἐν ἣ ἡ ἀστυνομία εἶναι ἀνίσχυρος ἢ ἀδιάφορος. Ὑπάρχουν τοιαῦται χῶραι ἐν Αὐστραλίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ (placers), ὅπου οἱ χρυσοθῆραι συρρέουν πανταχόθεν καὶ ζοῦν κατὰ τύχην, μὴ ἀποτελοῦντες ἀκόμη πολιτείαν συντεταγμένην. Ἐκεῖ εἴτε φοβούμενός τις εἴτε προσβαλλόμενος λόγῳ ἢ ἔργῳ ἐκκενοῖ τὸ revolver αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἢ τοῦ ἀντιπάλου. Οὗτος ἀντικρούει τὴν προσβολήν, καὶ ἐνίοτε οἱ γεί-

τονες παρεμβαίνουν. Κατὰ πᾶσαν στιγμήν ἀναγκάζεται τις νὰ προστατεύῃ τὴν περιουσίαν ἢ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι παρών, ἀπότομος, αἰφνίδιος, πιέζων τὸν ἄνθρωπον πανταχόθεν.

Τοιαύτη ἦτο σχεδὸν κατὰ τὸ 1500 τῶν πραγμάτων ἡ κατάστασις ἐν Ἰταλίᾳ· οὐδὲν ἐγίνωσκον ὅμοιον πρὸς τὸ ἡμέτερον μέγα κυβερνητικὸν σύστημα, ὅπερ τελειοποιούμενον ὀσημέραι ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν θεωρεῖ καθῆκον στοιχειωδέστατον τὴν διατήρησιν ὄχι μόνον τῶν ὑπαρχόντων καὶ τῆς ζωῆς ἐκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡσυχίας καὶ ἀναπαύσεως αὐτῶν. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἰταλίας ἦσαν μικροὶ τύραννοι, οἵτινες συνήθως ἐσφετερίσθησαν τὴν ἐξουσίαν διὰ δολοφονιῶν, φαρμακειῶν ἢ τοῦλάχιστον διὰ βιαιοπραγιῶν καὶ προδοσιῶν. Φυσικῶς ἡ μόνη αὐτῶν μέριμνα ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐξουσίας ταύτης· ἀλλ' οὐδόλως ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πολιτῶν. Οἱ ἰδιῶται ὑπερήσπιζον αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τούτοις ἀπένειμαν αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς δικαιοσύνην· ὅτε εἶχον δανειστὴν ὑπὲρ τὸ δέον δύστροπον, ὅτε συνήντων αὐθάδη καθ' ὁδόν, ὅτε ἐθεώρουν ἄνθρωπον ἐπικίνδυνον ἢ ἐχθρικῶς διακείμενον, εὗρισκον λίαν φυσικὸν νὰ ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ τάχιστα.

Τὰ παραδείγματα βρίθουσιν, ὁ δὲ τὰ σύγχρονα διεξερχόμενος ἀπομνημονεύματα βλέπει, πόσον ἡ ἔξις αὕτη τῶν ἰδιωτικῶν βιαιοπραγιῶν καὶ τῆς αὐτοδικίας ἦτο διζωμένη.

« Τῇ 20 Σεπτεμβρίου ἐγένετο, λέγει ὁ Stefano d' Infessura, μέγας θόρυβος ἐν τῇ πόλει τῆς Ῥώμης, καὶ ἅπαντες οἱ ἔμποροι ἔκλεισαν τὰ καταστήματα αὐτῶν. Οἱ ὄντες εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ τὰς ἀμπέλους εἰσῆλθον ἐν ἄκρᾳ βίᾳ, καὶ πάντες, πολῖται καὶ ξένοι, ὠπλίσθησαν, διότι ἐβεβαιοῦτο, ὅτι ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἀπέθανεν ».

Ὁ τόσον ἀσθενὴς δεσμὸς τῆς κοινωνίας διερρηγνύετο

ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ἀγρίαν κατάστασιν, ἕκαστος ἐδράττετο τῆς εὐκαιρίας, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Σημειώσατε ὅτι ἐν συνήθει χρόνῳ αἱ βιαιοπραγίαι, μολονότι σπανιώτερα ἐπαναλαμβάνόμεναι, δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον αἵματηραί. Οἱ ἰδιωτικοὶ πόλεμοι τῆς οἰκογενείας Colonna καὶ τῆς οἰκογενείας Orsini ἐξηπλοῦντο πέρα τῆς Εὐρώπης· οἱ ἄρχοντες οὗτοι εἶχον ὄπλοφόρους καὶ συνεκάλουν τοὺς χωρικοὺς αὐτῶν· ἐκάστη συμμορία ἐδῆου τὰς γαίας τοῦ ἐχθροῦ· ὅτε ἐγένετο ἀνακωχή, ταχέως διελύετο, καὶ πᾶς ἀρχηγός, φορῶν τὸν στρατιωτικὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ἐπέστειλε τῷ πάπα, ὅτι ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ, ἦτο ὁ προσβολεύς.

« Ἐν τῇ πόλει αὐτῇ διεπράττοντο πολλοὶ φόνοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ μόλις παρήρχετο ἡμέρα, καθ' ἣν δὲν ἐφονεύετό τις. . . . . Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου, Salvador τις προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ, τὸν ἄρχοντα Beneaccaduto, μεθ' οὗ ἐν τούτοις διετέλει ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ ἐγγυήσει 500 δουκάτων.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι κατέθηκαν ἀμφότεροι 500 δουκάτα, τὰ ὅποια ἔμελλε νὰ ἀπολέσῃ ὁ πρῶτος, ὅστις ἤθελε παραβιάσει τὴν ἀνακωχήν. Ἦτο σύνηθες νὰ ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐνόρκως δοθειῶσαν ὑπόσχεσιν· δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο μέσον νὰ προφυλάξουσαν κάπως τὴν κοινὴν εἰρήνην. Εὐρηται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν δαπανῶν τοῦ Cellini ἡ ἐπομένη ἰδιόχειρος σημείωσις: « Σημειῶ ὅτι σήμερον, 26 » Ὀκτωβρίου 1556, ἐγὼ ὁ Benvenuto Cellini ἐξῆλθον τῆς φυλακῆς, καὶ ὅτι συνωμολόγησα μετὰ τοῦ » ἐχθροῦ ἐνιαύσιον ἀνακωχήν. Ἐκάτερος ἡμῶν παρέσχεν » ἐγγύησιν τριακοσίων δουκάτων». Ἄλλ' ἐγγύησις χρηματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος κατὰ τῆς βίας, τῆς ἰδιοσυγκρασίας, καὶ τῆς ἀγριότητος τῶν ἠθῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Salvador δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ προσβάλλῃ τὸν Beneaccaduto· « Κατήνεγκε κατ' αὐτοῦ δις τὸ ξίφος καὶ ἐτραυμάτισεν » αὐτὸν θανάτηφόρως, ὥστε ἀπέθανεν».

Ἐνταῦθα οἱ ἄρχοντες, λίαν περιφρονούμενοι, ἐπεμβαίνουν, ὁ δὲ λαὸς ἀναμιγνύεται, ὡς σχεδὸν τώρα ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ, ὅταν ἐφαρμόζουν τὸν νόμον τοῦ Lunch. Ὅτε ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ οἱ φόνοι πολλαπλασιάζονται, οἱ ἔμποροι, οἱ μᾶλλον εὐυπόληπτοι, καὶ οἱ τὰ πρῶτα ἐν τῇ πόλει φέροντες, ὑπὸ πάντων περιστοιχιζόμενοι τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, ἀπάγουσιν ἐκ τῶν φυλακῶν τοὺς ἐνόχους, καὶ ἀπαγχονίζουσι αὐτοὺς δημοσίᾳ¹. Παρομοίως τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁ πάπας ἔπεμψε τὸν θαλαμηπόλον αὐτοῦ μετὰ τῶν συντηρητικῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἵνα καταστρέψουν τὴν οἰκίαν τοῦ Σαλβαδόρ. Κατέστρεψαν αὐτὴν τῶντι· τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, τετάρτην Σεπτεμβρίου, Ἰερώνυμος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ῥηθέντος Σαλβαδόρ, ἀπηγχονίσθη· πιθανῶς, διότι δὲν συνέλαβον αὐτὸν τὸν Σαλβαδόρ. Εἰς τὰς θορυβῶδεις καὶ ὀχλαγωγικὰς ταύτας ἐκτελέσεις καθεὶς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις τῶν συγγενῶν του.

Ὑπάρχουν πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα· οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκτρέπονται συνήθως εἰς βιαιοπραγίας, καὶ λέγω τοῦτο ὄχι μόνον περὶ ἀνθρώπων εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ ἀνηκόντων, ἀλλὰ καὶ περὶ προσώπων ὑψηλῶν ἢ ἐξόχως μορφωμένων, οἵτινες διὰ τοῦτο ὄφειλον νὰ κρατῶσιν ἑαυτῶν. Ὁ Guichardin διηγεῖται, ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας διοικῶν τὸ Μιλᾶνον, Τριβούρκιος, ἰδιοχείρως ἀπέκτεινεν ἐν τῇ ἀγορᾷ κρεοπώλας, «οἵτινες μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτοὺς αὐθαδείας ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων».—Συνήθως βλέπετε τώρα καλλιτέχνας εὐγενεῖς τοὺς τρόπους, πολίτας ἡσύχους καὶ δυναμένους κάλλιστα νὰ φέρουν ἐν ἑσπερίδι τὸ μέλαν ἔνδυμα καὶ τὸ λευκόν

1) Σ. Μ. Ἡ κατάσταση ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ ἔκτοτε μετεβλήθη. Ἡ μεγαλόπολις τῶν χρυσορρυχείων ἔχει ἤδη τάξιν ἐφάμιλλον πρὸς πᾶσαν εὐρωπαϊκὴν πόλιν.

περιλαίμιον. Ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Cellini εὐρίσκετε χρυσοχόον, ὄνοματι Πιλότον, «γεννησὶον ἄνδρα», ἀρχηγὸν ὅμως ὄντα συμμορίας. Ἀλλαχοῦ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ῥαφαήλ ἀποφασίζουσι νὰ φονεύσουν τὸν Rosso, διότι ὁ Rosso, λίαν κακὴ γλῶσσα, ἐκακολόγησε τὸν Ῥαφαήλ· ὁ δὲ Rosso, λίαν συνετῶς ποιῶν, φεύγει ἀπὸ τὴν Ῥώμην· μετ' ἀπειλὰς τοιαύτας ἢ ἀποδημία ἦτον ἐπείγουσα. Τὸ ἐλάχιστον αἴτιον ἦρκει τότε, ὅπως ἀποκτείνωσιν ἄνθρωπον. Ὁ Cellini διηγεῖται, ὅτι ὁ Βάσαρις ἔφερε καθ' ἕξιν τοὺς ὄνυχας μακροτάτους, καὶ ὅτι ἡμέραν τινὰ κατακεκλιμένος ὢν μετὰ τοῦ μαθητευομένου αὐτοῦ Manpo «ἐξέδειρε τὴν κνήμην αὐτοῦ διὰ τῶν χειρῶν, νομίζων, ὅτι ἔξυεν ἑαυτόν, διὸ ὁ Manpo ἠθέλεν ἀπολύτως νὰ φονεύσῃ τὸν Βάσαριν». Ἡ αἰτία ἦτον ἐλαφρά. Ἀλλ' ὅμως ἐν τοιούτοις χρόνοις ὁ ἄνθρωπος εἶναι τόσον ὀρμητικὸς, τόσον εἰθισμένος εἰς βιαιοπραγίας, ὥστε τὸ αἷμα ἀνέρχεται ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐφορμᾷ. Ὁ ταῦρος προσβάλλει πρῶτον διὰ τῶν κεράτων· οὗτος δὲ προσβάλλει πρῶτον διὰ τοῦ ἐγχειριδίου.

Ὅθεν τὰ διαδραματιζόμενα καθ' ἡμέραν ἐν Ῥώμῃ ἢ εἰς τὰ πέριξ εἶναι ἀπαίσια. Αἱ ποιναὶ φαίνονται οὔσαι μοναρχίας Ἀνατολικῆς. Ὑπολογίσατε, ἐὰν δύνασθε, τοὺς φόνους τοῦ εὐειδοῦς καὶ εὐφροεστάτου Καίσαρος Βοργία, υἱοῦ τοῦ πάπα καὶ δουκὸς τοῦ Βαλεντίνου, τοῦ ὁποίου ἢ εἰκῶν ἐν Ῥώμῃ ἀνάκειται ἐν τῇ Βοργησίᾳ στοᾶ. Εἶναι ἀνὴρ φιλόκαλος, μέγας πολιτικὸς, ἐραστὴς τῶν τελετῶν καὶ τῆς λεπτῆς διαλεκτικῆς· τὸ χάριεν αὐτοῦ σῶμα περιβάλλει κολόβιον ἐκ μέλανος ἐπικρόκου· αἱ χεῖρες αὐτοῦ εἶναι ἄβραϊ· ἔχει δὲ τὸ ἤρεμον βλέμμα μεγάλου ἄρχοντος. Ἀλλ' ὅμως γινώσκει νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν σεβασμὸν καὶ ἰδιοχείρως, διὰ τοῦ ξίφους, τοῦ ἐγχειριδίου, ἐκτελεῖ τὰς ἰδίας ἀποφάσεις.

«Τὴν δευτέραν Κυριακὴν», λέγει ὁ Burkhard, θα-

λαμηπόλος τοῦ πάπα, «άνηρ προσωπιδοφόρος ἐν Borgo
 » ἐξήνεγκε προσβλητικούς λόγους κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ
 » Βαλεντίνου. Ὁ δούξ μαθὼν τοῦτο διέταξε τὴν σύλλη-
 » ψιν αὐτοῦ· εἶτα δὲ ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ τὸ
 » ἔμπροσθεν μέρος τῆς γλώσσης, ὅπερ προσήρτησαν εἰς
 » τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀποκοπείσης χειρός». Ἄλλοτε
 πάλιν ὡς οἱ chauffeurs τοῦ 1799 «οἱ ἄνθρωποι τοῦ
 » αὐτοῦ δουκὸς ἐκρέμασαν ἐκ τῶν βραχιόνων δύο γέρον-
 » τας καὶ ὀκτὼ γραίας γυναῖκας, ἀφ' οὔ ἦναψαν πῦρ
 » ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἵνα ἀναγκάσουν αὐτοὺς νὰ
 » ὁμολογήσουν ποῦ ἦσαν τὰ χρήματα κρυμμένα, καί,
 » ἐπειδὴ οὔτοι ἠγνόουν ἢ δὲν ἠθέλον νὰ ὁμολογήσουν,
 » ἀπέθανον διὰ τῆς εἰρημένης βασάνου».

Ἄλλην ἡμέραν ὁ δούξ μετέφερεν εἰς τὴν αὐλὴν τῶν
 ἀνακτόρων καταδίκους «Gladiani» καὶ αὐτός, λαμ-
 πρῶς ἐνδεδυμένος, ἐνώπιον πολυαρίθμου καὶ ἐκλεκτῆς
 ὀμηγύρεως, κατατοξεύει αὐτοίς. «Ἀπέκτεινεν οὕτως ὑπὸ
 » τὴν μανδύαν τοῦ πάπα τὸν Περόπτον, εὐνοούμενον
 » τοῦ πάπα, εἰς τρόπον ὥστε τὸ αἷμα ἀνεπήδησεν εἰς τὸ
 » πρόσωπον τοῦ πάπα». Ἐσφάζοντο ἀφειδῶς ἐν τῇ
 οἰκογενεῖα ταύτῃ. Διέταξε καὶ ἐτραυματίσαν διὰ ξιφῶν
 τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ πάπας ἐφύλαττε τὸν παθόντα·
 ἀλλ' ὁ δούξ εἶπεν· «Ὅ,τι δὲν ἐγένετο κατὰ τὸ γεῦμα, θὰ
 » γίνῃ κατὰ τὸ δεῖπνον. Ἡμέραν δέ τινα, τὴν 17 Αὐ-
 » γούστου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ νέος
 » ἐξηγείρετο τῆς κλίνης, ἀπέβαλε τὴν σύζυγον καὶ ἀδελ-
 » φὴν αὐτοῦ, εἶτα δὲ ἐκάλεσε τρεῖς δολοφόνους, οἵτινες
 » ἀπέπνιξαν τὸν εἰρημένον νέον». Πλὴν τούτου ἐφόνευσε
 τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀδελφόν, τὸν δοῦκα τῆς Γανδίας, καὶ
 ἔρριψε τὸ πτῶμα εἰς τὸν Τίβεριν. Καὶ ἐπειδὴ ἠρώτων
 αὐτόν, διατί οὐδὲν εἶπε τῷ διοικητῇ τῆς πόλεως, ἀπεκρί-
 νατο ὅτι «δὲν ἐνόμισε τὸ γεγονὸς ἄξιον λόγου, διότι κατὰ
 » τὸν βίον αὐτοῦ εἶδε ῥιφθέντα κατὰ διαφόρους νύκτας

» πλέον τῶν ἑκατὸν πτωμάτων εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, μηδενὸς φροντίζοντος».

Ἀναμφιβόλως οἱ Βοργίαι, ἡ προνομιούχος αὕτη οἰκογένεια, φαίνεται ὅτι εἶχον ἰδιάζουσαν κλίσιν καὶ ἰκανότητα πρὸς τὴν φαρμακείαν καὶ τὸν φόνον· ἀλλ' εἰς τὰ μικρὰ Ἰταλικά κράτη οὐχὶ εὐάριθμοι πρίγκιπες καὶ πριγκίπισσαι ἦσαν ἐράμιλλοι αὐτῶν. Ὁ πρίγκιψ τῆς Faenza παρέσχεν ἀφορμὰς ζηλοτυπίας εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ· ἀγανακτήσασα αὕτη κρούει ὑπὸ τὴν κλίνην τέσσαρας δολοφόνους, τοὺς ὁποίους ἐπαφίησι κατ' αὐτοῦ, κατακλιθέντος πρὸς ὕπνον, ἀλλὰ τούτου ἀμυνομένου ἀνδρείως ἐξορμᾷ τῆς κλίνης καὶ δραττομένη ἐγγχειριδίου ἐκ τοῦ προσκεφαλίου πλήττει τὸν σύζυγον ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ἀφορίζεται διὰ τὸν φόνον τοῦτον, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτῆς παρακαλεῖ Λαυρέντιον τὸν Μένδικον, ὁ ὁποῖος ἔχει μεγάλην δύναμιν παρὰ τῷ πάπα, νὰ μεσολαβήσῃ, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων, προβάλλων μεταξὺ ἄλλων λόγων ὅτι «προτίθεται νὰ δώσῃ αὐτῇ ἄλλον σύζυγον». — Ἐν Μιλάνῳ ὁ δούξ Galeazo δολοφονεῖται ὑπὸ τριῶν νέων, ἀναγινωσκόντων συνήθως τὸν Πλούταρχον· ὁ εἰς αὐτῶν φονεύεται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πράξεως, τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ῥίπτεται εἰς τοὺς χοίρους· οἱ δὲ ἄλλοι, πρὶν διαμελισθοῦν, ὠμολόγησαν, ὅτι ἐξετέλεσαν τὸ ἀδίκημα «διότι ὄχι μόνον ὁ δούξ διέφθειρε τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ καὶ ἐκοινολόγει τὴν ἀτιμίαν αὐτῶν· καὶ διότι ὄχι μόνον ἐφόνευε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἐθανάτου αὐτοὺς ἐν ἐπιτετηδευμένοις βασανιστηρίοις». Ἐν Ῥώμῃ ὁ πάπας Λέων ὁ Χ μικροῦ ἐδέησε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τῶν καρδινάλιων· ὁ χειροῦργος αὐτοῦ μισθωθείς παρ' αὐτῶν ἔμελλε νὰ δηλητηριάσῃ αὐτόν, θεράπευων τὸ συρίγγιον αὐτοῦ· ὁ καρδινάλιος Petrucci ὁ πρωταίτιος ἐθανατώθη. Ἐὰν τώρα ἐξετάσῃ τις τὴν οἰκογένειαν τῶν Malatesta ἐν Rimini ἢ τὴν οἰκογένειαν τῆς Este ἐν Φερράρα, εὕρισκει ἕξεις παρομοίας διαδο-

χικῶν φόνων καὶ φαρμακειῶν. Ἐὰν τέλος πρὸ ὀφθαλμῶν
 λάβητε πόλιν συνταγμένην κάπως καλλίτερα τὴν Φλωρεν-
 τίαν, τῆς ὁποίας ὁ ἀρχηγὸς Μένδικος εἶναι ἀνὴρ νοήμων,
 ἐλευθέριος, χρηστός, θέλετε εὐρεῖ βιαιοπραγίας ἐπίσης
 ἀγρίας, ὡς αἱ ἀνωτέρω. Ἐν παραδείγματι, οἱ Pazzi
 μετ' ἀγανακτήσεως ἰδόντες ἅπασαν τὴν δύναμιν τοῖς Με-
 δίκους περιελθούσαν, συνώμοσαν μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκό-
 που τῆς Πίζης, ἵνα φονεύσωσι τοὺς δύο Μένδικους, Ἰου-
 λιανὸν καὶ Λαυρέντιον. Ὁ πάπας Σίξτος IV ἦτο συνέ-
 νοχος. Πρὸς τέλος τῆς ἐγκλήματος ἐξελέξαντο τὴν ὥραν
 τῆς τελέσεως τῆς λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ τῆς Santa-Re-
 parata, σύνθημα δὲ ἔγινεν ἡ ὑψωσις τοῦ ἁγίου ἄρτου.
 Εἰς τῶν συνωμοτῶν, ὁ Bandini, ἐφόνευσε δι' ἐγγχειρι-
 δίου Ἰουλιανὸν τὸν Μένδικον· ὁ δὲ Francesco dei
 Pazzi τοσοῦτον λυσσωδῶς ἐπέπεσε κατὰ τοῦ πτώματος,
 ὥστε ἐτραυματίσεν αὐτὸς ἑαυτὸν κατὰ τὴν κνήμην· εἶτα
 δ' ἐφόνευσε φίλον τινὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Μένδικων.
 Ὁ Λαυρέντιος ἐτραυματίσθη, ἀλλ' ἦτο γενναῖος· ἀνα-
 σύρας τὸ ξίφος, τὸν δὲ μανδύαν περὶ τὸν βραχίονα πε-
 ριτυλίξας ἠμύνετο ὡς δι' ἀσπίδος· πάντες οἱ φίλοι αὐτοῦ
 συνῆλθον περὶ αὐτὸν καὶ ἐκάλυψαν αὐτὸν διὰ τῶν ξιφῶν
 ἢ τῶν σωμάτων, ὥστε κατόρθωσε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ
 ἱεροφυλάκιον. Ἐν τούτοις οἱ λοιποὶ συνωμόται ἐπὶ κε-
 φαλῆς ἔχοντες τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν,
 κατέλαβον τὸ μέγαρον, ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τῆς κυβερνή-
 σεως. Ἀλλ' ὁ νέος διοικητής, ἅμα τὰ καθήκοντα αὐτοῦ
 ἀναλαβὼν, ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ οὕτω τὰς θύρας, ὥστε
 δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνοιχθῶσι καὶ πάλιν ἔσωθεν. Οὕτως
 οἱ συνωμόται συνελήφθησαν ὡς ἐν παγίδι. Ὁ λαὸς ὀπλι-
 ζόμενος συνέρρεε πανταχόθεν. Συνέλαβον τὸν ἀρχιεπί-
 σκοπον καὶ ἀπηγχόνισαν αὐτόν, φέροντα τὴν ἱερατικὴν
 στολήν, παρὰ τὸν Francesco dei Pazzi, τὸν πρωταί-
 τιον τῆς συνωμοσίας· μένεα πνέων ὁ ἱεράρχης μολονότι
 ἀπηγχονισμένος καὶ θνήσκων προσεκολλήθη εἰς τὸ σῶμα

τοῦ συνενόχου καὶ ἔδηξεν αὐτὸν σφοδρῶς. «Εἴκοσι σχε-
 »δὸν μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Pazzi συγχρόνως κα-
 »τεκρεουργήθησαν, ὡς καὶ εἴκοσιν ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ
 »ἀρχιεπισκόπου, ἐκρέμασαν δὲ ἐξήκοντα ἄλλους ἐκ τῶν
 »παραθύρων τῶν ἀνακτόρων». Ζωγράφος, τοῦ ὁποίου
 ἀφηγήθην τὴν ἱστορίαν, ὁ Andrea de Gastagno», ἕτε-
 ρος δολοφόνος, ὅστις λέγουν ὅτι ἐτόνευσε τὸν φίλον αὐ-
 τοῦ, ἵνα τῷ κλέψῃ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ἐλαιογραφίας, ἐπε-
 φορτίσθῃ νὰ ἀπεικονίσῃ τὸν μέγαν τοῦτον ἀπαγχονισμόν,
 ἐξ οὗ βραδύτερον προσωνομάσθη Ἀνδρέας τῶν ἀπηγχο-
 νισμένων.

Ἀτελεύτητος θὰ ἦτον ἡ ἀφήγησις παραπλησίων γε-
 γονότων τῆς ἐποχῆς ταύτης· θέλω ἐκλέξει ἐν τούτοις
 ἱστορίαν τινά, ὅχι μόνον διότι κατωτέρω θὰ κάμω λόγον
 περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀναφερομένου προσώπου, ἀλλὰ καὶ
 διότι ἔγραψε ταύτην ὁ Μακιαβέλης «Ὁ Olivereto de
 » Fermo μείνας μικρὸς καὶ ὀρφανὸς ἀνετροάφη ὑφ' ἐνὸς
 » τῶν ἐκ μητρὸς θεῶν αὐτοῦ, ὀνομαζομένου Giannini
 » Fogliani. Εἶτα ἐδιδάχθη τὸ ἐπάγγελμα τῶν ὀπλων
 » ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ εἶχε φυσικὸν νοῦν
 » καὶ ἦτο φαιδρὸς καὶ ἰσχυρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν καρ-
 » δίαν, κατέστη ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ εἷς τῶν πρώτων
 » ἀνδρῶν τοῦ σώματος, εἷς ὁ ἀνῆκεν. Ἀλλὰ κρίνων ἀνά-
 » ξιον ἑαυτοῦ τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τοὺς λοιποὺς συναδέλ-
 » φους ἀπεφάσισε τῇ ἀρωγῇ πολιτῶν τινῶν τοῦ Fermo,
 » νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν θεῖον
 » αὐτοῦ, ὅτι μείνας πολλὰ ἔτη ἐκτὸς τῆς πατρίδος ἐπε-
 » θύμει νὰ ἴδῃ αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν, συνάμα δὲ νὰ φρον-
 » τίσῃ περὶ τῶν πατρικῶν κτημάτων. Προσέθετε δὲ ὅτι
 » ὑπεβάλλετο εἰς τηλικούτον κόπον, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ
 » ὑπόληψιν, ὅπως δὲ οἱ συμπολίται αὐτοῦ πεισθούν, ὅτι
 » δὲν ἔδαπάνησε τὸν χρόνον ἐπὶ ματαίῳ, ἐπεθύμει νὰ
 » μεταβῇ, συνοδευόμενος ὑπὸ ἑκατὸν ἰππέων, τῶν φίλων
 » καὶ θεραπεόντων αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ δια-

» τάξη, ἵνα οἱ κάτοικοι τοῦ Ferrmo ὑποδεχθῶν αὐτὸν
 » προσηκόντως, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἔφερε τιμὴν ὄχι μόνον
 » εἰς αὐτὸν τὸν Oliveretto, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Gio-
 » vanni, ὅστις ἀνέθρεψε τὸν Oliveretto, νήπιον ὄντα.
 » Ὁ Γιουαννί οὐδὲν παρέλειψε τῶν παραγγελθέντων·
 » κατώρθωσεν, ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν Ferrmo ὑποδεχθῶν
 » αὐτὸν μετὰ τιμῆς, καὶ παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν
 » αὐτοῦ... Ὁ Oliveretto, ἀφ' οὗ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας
 » προπαρεσκεύασε πάντα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τέλεσιν τοῦ
 » μελετωμένου κακουργήματος, ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον
 » τὸν Γιουαννί καὶ πάντας τοὺς πρωτεύοντας τῶν πολι-
 » τῶν τοῦ Ferrmo. Περὶ τὸ τέλος... ἐπίτηδες ὁμιλῶν
 » περὶ σοβαρῶν πραγμάτων, περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ
 » πάπα Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐπιχει-
 » ρήσεων αὐτῶν, ἠγέρθη αἴφνης, λέγων, ὅτι ἀνάγκη ἦτο
 » μυστικωτέρου τόπου, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοιούτων
 » ἀντικειμένων. Μετέβη εἰς θάλαμον, ὅπου ὁ Γιουαννί
 » καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἠκολούθησαν αὐτόν. Μόλις ἐκά-
 » θισαν, καὶ ἐκ τῶν κρυπτῶν τοῦ θαλάμου τούτου ἐξῆλ-
 » θον στρατιῶται, οἵτινες ἐφόνευσαν τὸν Γιουαννί καὶ
 » πάντας τοὺς ἄλλους. Μετὰ τὴν ἀνθρωποκτονίαν ταύ-
 » την ὁ Oliveretto ἵππευσε· διῆλθε τὴν πόλιν, ἐπολιόρ-
 » κησε τὸν πρῶτον ἄρχοντα ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτοῦ οὕτως,
 » ὥστε ἐκ φόβου οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποτα-
 » γῶν καὶ συστήσουν κυβέρνησιν, τῆς ὁποίας ἔγινεν
 » ἀρχηγός. Ἐθανάτωσε πάντας, ὅσοι δυσηροστημένοι
 » ὄντες ἐδύναντο νὰ βλάψουν αὐτόν... καὶ ἐν διαστή-
 » ματι ἐνὸς ἔτους κατέστη ἐπίφοβος πρὸς πάντας τοὺς
 » γείτονας».

Ἐπιχειρήσεις τοιαῦται γίνονται συνεχῶς· ὁ βίος Καί-
 σαρος τοῦ Βοργίου βρίθκει ἐξ αὐτῶν, καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς
 Romagna εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐδραν εἶναι συνέχεια προδο-
 σιῶν καὶ φόνων. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθῆς φεουδαλικὴ κα-
 τάστασις, κατὰ τὴν ἑποῖαν πᾶς τις, ἀνεξάρτητος ὢν, προσ-

βάλλει τὸν ἄλλον ἢ ἀμύνεται, κορεννύων τὴν φιλοδοξίαν, τὴν πρὸς τὸ κακοουργεῖν τάσιν ἢ τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν παρέμβασιν τῆς κυβερνήσεως οὔτε τὴν καταστολὴν τοῦ νόμου.

Ἄλλ' ὅπερ μεγίστην ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς Ἰταλίας τῆς ἸΕ' ἑκατονταετηρίδος καὶ τῆς Εὐρώπης τοῦ μεσαίου αἰῶνος εἶναι ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν τότε λίαν μορφωμένοι. Ἀνωτέρω ἐξετέθησαν αἱ ἐπανειλημμένοι ἀποδείξεις τῆς τελείας ταύτης παιδεύσεως. Κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν, ἐν ᾗ ἡ συμπεριφορὰ κατέστη εὐγενής, ἡ δὲ αἴσθησις λεπτή, οἱ χαρακτῆρες καὶ αἱ καρδίαὶ κατέστησαν ἄγριαι. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι πεπαιδευμένοι, ἐπιστήμονες, εὐφραδεῖς, εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ φίλοι τῶν ὀπλων, δολοφόνοι, κακοῦργοι καὶ φονεῖς. Διαπράττουν ἔργα ἀγρίων, καὶ σκέπτονται ὡς ἄνθρωποι πολιτισμένοι· εἰσὶ λύκοι νοήμονες. Ὑποθέσατε νῦν, ὅτι ὁ λύκος σκέπτεται περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ· εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ συντάξῃ τὸν κώδικα τοῦ φόνου. Τοῦτο συνέβη ἐν Ἰταλίᾳ· οἱ φιλόσοφοι ἀνύψωσαν εἰς θεωρίαν τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν γενόμενα, καὶ τέλος ἐπίστευσαν ἢ εἶπον ὅτι, ἵνα τις ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρξῃ ἢ προοδεύσῃ, πρέπει νὰ ἐργάζεται ὡς κακοῦργος. Ὁ βαθύτερος τῶν θεωρητικῶν τούτων, ὁ Μακιαβέλης, μέγας ἀνὴρ, ἐνάρετος μάλιστα, φιλόπατρις, νοῦς ἔξοχος, συνέγραψε τὸν *Ἡγεμόνα*, ἵνα δικαιολογήσῃ ἢ τοῦλάχιστον κυρώσῃ τὴν προδοσίαν καὶ τὸν φόνον. Ἡ μᾶλλον δὲν κυροῖ οὔτε δικαιολογεῖ· ἀντιπαρέρχεται τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀφήνει κατὰ μέρος τὴν συνείδησιν· ἀναλύει, ἐξηγεῖ, ὡς σοφός, ὡς γινώσκων τοὺς ἀνθρώπους· παρέχει ἀποδείξεις καὶ σχολιάζει αὐτάς· πέμπει εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Φλωρεντίας διδακτικὰ καὶ θετικὰ ἀπομνημονεύματα, γραμμένα δι' ἠρέμου καλάμου, ὡσὰν ἀφήγησιν εὐτυχοῦς ἐγχειρήσεως χειρουργικῆς, ἐπιγράφων τὰ ἐξῆς·

Περιγραφὴ τοῦ τρόπου, τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη ὁ

δουξ Valentinois, ἵνα φονεύσῃ τὸν Vitellozo Vitelli, τὸν Oliveretto τοῦ Fermo, τὸν ἄρχοντα Pagolo καὶ τὸν δοῦκα Gravina Orsini.

« Ἐκλαμπρότατοι ἄρχοντες, ἐπειδὴ αἱ ὑμέτεραι ἔξο-
 » χότητες δὲν ἔλαβον ἀπάσας τὰς ἐπιστολάς μου, εἰς τὰς
 » ὁποίας περιεῖχεται μέγα μέρος τῆς ὑποθέσεως Siniga-
 » glia, ἐνόμισα πρέπον νὰ γράψω ταύτην λεπτομερῶς,
 » φρονῶ δὲ ὅτι θὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ σπανία οὔσα καὶ
 » ἀξιομνημόνευτος ».

Ὁ δουξ ἠττηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω εὐρέθη ἀνίσχυρος
 ἀπέναντι αὐτῶν. Συνωμολόγησεν εἰρήνην, ὑπεσχέθη πολλά,
 παρεχώρησεν ὀλίγα, ἔδαψίλευσεν ἀφειδῶς τοὺς λόγους
 καὶ τέλος προέτεινεν εἰς αὐτοὺς κοινὴν συνδιάσκεψιν.
 Εἶχον φόβους καὶ ἐδίστασαν ἐπὶ πολὺ. Ἄλλ' αἱ φιλικαὶ
 αὐτοῦ ἐκδηλώσεις ἦσαν τόσον ὑποχρεωτικαί, τόσον δεξιῶς
 ἠρέθιζε τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ὁρέξεις αὐτῶν, τόσον πρᾶος
 καὶ χρηστὸς ἐδεικνύετο, ὥστε ἤλθον ἀληθῶς μετὰ στρα-
 τευμάτων καὶ ἀφέθησαν νὰ ὀδηγηθοῦν ὑπὸ τὸ πρόσχημα
 μεγαλοπρεποῦς φιλοξενίας εἰς μέγαρον, ὅπου κατῴκει ὁ
 δουξ ἐν Sinigaglia. Εἰσέρχονται ἔφιπποι, ὁ δουξ προσα-
 γορεύει αὐτοὺς φιλοφρόνως· ἀλλ' « ἀφιππεύσαντες εἰς τὴν
 » κατοικίαν τοῦ δουκὸς καὶ εἰσελθόντες μετ' αὐτοῦ εἰς
 » θάλαμον ἀπόκρυφον αἰχμαλωτίζονται πάντες ».

« Παραχρῆμα ὁ δουξ ἰππεύσας διέταξε νὰ λαφυρα-
 » γωγήσουν τοὺς ἄνδρας τοῦ Oliveretto καὶ Orsini.
 » Ἄλλ' οἱ στρατιῶται τοῦ δουκὸς μὴ εὐχαριστηθέντες εἰς
 » μόνην τὴν λαφυραγωγίαν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Oliveretto
 » ἤρχισαν λεηλατοῦντες τὴν πόλιν καί, ἂν ὁ δουξ δὲν κα-
 » τέστελλε τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν φο-
 » νεύων, ἤθελον λεηλατήσῃ αὐτὴν ὀλόκληρον ».

Οἱ μικροὶ ἐλήστευον ὡς οἱ μεγάλοι· ἦτο καθολικὸν
 τὸ κράτος τῆς βίας.

« Ὅτε ἤλθεν ἡ νύξ καὶ ὁ θόρυβος ἐκώπασεν, ἐφάνη
 » κατάλληλον τὸν δοῦκα νὰ φονεύσῃ τὸν Vitellozo καὶ

» τὸν Oliveretto, καὶ μεταφέρων αὐτοὺς εἰς τινα τόπον
 » τοὺς ἔπνιξεν. Ὁ Vitellozo παρεκάλει νὰ ἰκετεύσουν
 » τὸν Πάπαν νὰ παράσχη αὐτῷ τὴν πλήρη ἄφεσιν τῶν
 » ἁμαρτιῶν. Ὁ Oliveretto ἔκλαιεν, ἀποδίδων εἰς τὸν Vi-
 » tellozo ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ δουκὸς ἀδικήματα. Ὁ Ra-
 » golo καὶ ὁ δουξ Gravina ἀφέθησαν ζῶντες, μέχρις οὗ
 » ὁ δουξ ἔμαθεν, ὅτι ὁ πάπας συνέλαβε τὸν καρδινάλιον
 » Orsino, τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Φλωρεντίας καὶ τὸν
 » Jacobo Santa Croce. Τούτου γνωστοῦ γενομένου ἐν
 » τῷ πύργῳ Pieve τῇ 18 Ἰανουαρίου ἔπνιξαν αὐτοὺς κατὰ
 » τὸν αὐτὸν τρόπον».

Τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἀπλῆ διήγησις· ἀλλ' ἄλλαχού ὁ
 Μακιαβέλης, μὴ ἀρκούμενος εἰς μόνην τὴν ἔκθεσιν τῶν
 γεγονότων, ἐξάγει συμπεράσματα. Ἐγραψε βιβλίον ἀλη-
 θές ἅμα καὶ φαντασιῶδες κατὰ μίμησιν τοῦ Κύρου τοῦ
 Ξενοφῶντος, τὸν Βίον τοῦ Castruccio Castracani,
 τὸν ὁποῖον παρουσιάζει τοῖς Ἰταλοῖς πρότυπον τοῦ τε-
 λείου ἡγεμόνος. Οὗτος ὁ Castruccio Castracani, παι-
 δίον ἔκθετον, πρὸ διακοσίων ἐτῶν, ἐγένετο κυρίαρχος
 τῆς Luques καὶ τῆς Πίζης καὶ ἀρκούντως ἰσχυρός, ὥστε
 ἠπεῖλει τὴν Φλωρεντίαν. Ἐξετέλεσε «πολλὰς πράξεις
 » ἐναρέτους, αἵτινες ἐπιτοχοῦσαι δύνανται νὰ εἶναι με-
 » γάλα παραδείγματα»· καὶ «κατέλιπεν ἀγαθὴν μνήμην,
 » διότι οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐπόθησαν αὐτόν, ὅσον ἄλλοτε οὐ-
 » δένα ἄλλον ἡγεμόνα». Ἴδου μία τῶν ἀγαθῶν πράξεων
 τοῦ προσφιλοῦς καὶ ἀειμνήστου τούτου ἥρωος.

Ἡ οἰκογένεια Poggio ἐπανεστάτησε κατ' αὐτοῦ ἐν
 Luques, ὁ Stefano Poggio «ἀνὴρ πρεσβύτης καὶ εἰ-
 » ρηνικὸς» συνέλαβε τοὺς στασιαστὰς καὶ ὑπεσχέθη τὴν
 » συνδρομὴν αὐτοῦ. «Καταθέτουν οὗτοι τὰ ὄπλα ἀφρό-
 » νως, ὡς εἶχον λάβει αὐτά». Ὁ Castruccio ἐπανέρχε-
 » ται. «Ὁ Στέφανος, φρονῶν ὅτι ὁ Castruccio ὄφειλεν
 » εἰς αὐτόν ὑποχρέωσιν τινα, παρεκάλεσεν αὐτόν, οὐχὶ
 » ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κρίνας τοῦτο περιττόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν

» συγγενῶν, λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ συγχωρήσῃ αὐτοὺς καὶ
 » διὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν
 » καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ Castrucio εἶ-
 » χεν εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν. Εἰς ταῦτα ὁ Castruccio
 » ἀπεκρίθη εὐμενῶς καὶ πᾶσαν παρέσχεν ἐλπίδα, δεικνύων
 » ὅτι μᾶλλον ἐχάρη διὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως ἢ
 » ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἐξέγερσιν αὐτῆς. Ἐνευθάρρυνε τὸν
 » Στέφανον νὰ προσαγάγῃ αὐτοὺς πάντας λέγων, ὅτι ἐδό-
 » ξασε τῷ Θεῷ, διότι παρείχετο ἡ εὐκαιρία νὰ δείξῃ τὴν
 » ἐπιείκειαν καὶ τὴν γενναιοφροσύνην αὐτοῦ. Προσῆλθον
 » ἅπαντες, πεποιθότες τοῖς λόγοις τοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ
 » Castruccio, ἅπαντες δὲ τοῦ Στεφάνου συμπεριλαμβα-
 » νομένου ἠγματοπίστησαν καὶ ἐθανατώθησαν».

Ὁ ἕτερος τοῦ Μακιαβέλη ἦρως εἶναι Καῖσαρ ὁ Βορ-
 γίας, ὁ μέγιστος δολοφόνος καὶ προδότης τοῦ αἰῶνος, ἄν-
 θρωπος κάκιστος, θεωρῶν πάντοτε τὴν εἰρήνην, ὡς οἱ
 Hugons καὶ οἱ Jroquois ἐθεώρουν τὸν πόλεμον, τουτέ-
 στι κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ὑπόκρισις, ἡ προσποίη-
 σις, ἡ ἀπιστία, ἡ ἐνέδρα εἶναι δικαίωμα, καθῆκον καὶ
 κατόρθωμα. Μετήρχετο αὐτὰ κατὰ πάντων, κατὰ τῆς
 οἰκογενείας, κατὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ συμπρακτόρων. Θέ-
 λων ποτὲ νὰ κατασιγάσῃ τὴν περὶ ὠμότητος αὐτοῦ φή-
 μην συνέλαβε τὸν διοικητὴν τῆς Romagna Remigo d'
 Orco, μεγάλας παρασχόντα αὐτῷ ὑπηρεσίας καὶ εἰρηνεύ-
 σαντα τὸν τόπον. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν οἱ πολῖται εἶδον μετὰ
 χαρᾶς καὶ φρίκης τὸν Remigo d' Orco ἐν τῇ πλατεῖα
 διαμελισμένον εἰς δύο διὰ μαχαίρας, ἡ ὁποία παρέκειτο
 αἰμόφυρτος. Ὁ δούξ διέδωκεν ὅτι ἐτιμώρησεν αὐτὸν διὰ
 τὴν μεγάλην αὐτοῦ αὐστηρότητα καὶ ἐκτήσατο φήμην ἀγα-
 θὴν προστάτου τοῦ λαοῦ καὶ ἀνδρὸς δικαίου. Οὕτως ὁ
 Μακιαβέλης συμπεραίνει ὡς ἐξῆς·

« Ἐκαστος γινώσκει πόσον ἀξιέπαινος εἶναι ὁ τηρῶν
 » τὸν λόγον αὐτοῦ ἠγεμῶν καὶ ζῶν μετὰ δικαιοσύνης καὶ
 » οὐχὶ ἐν δόλῳ. Καὶ ὅμως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις βλέ-

» πομεν ἐκ πείρας, ὅτι μεγάλα διέπραξαν οἱ ἡγεμόνες ἐκεῖ-
 » νοι, οἵτινες ἐλάχιστα ἐτήρησαν τὸν λόγον αὐτῶν, κατώρ-
 » θωσαν διὰ τῆς πανουργίας νὰ μεταβάλουν τοὺς ἐγκε-
 » φάλους τῶν ἀνθρώπων, καὶ τέλος κατέστρεψαν πάντας
 » τοὺς στηριζομένους εἰς τὴν χρηστότητα αὐτῶν . . . Ἄρ-
 » χων συνετὸς δὲν δύναται ἢ δὲν ὀφείλει νὰ τηρῇ τὸν δο-
 » θέντα λόγον, ὅσάκις βλάπτεται ἐξ αὐτοῦ, τὰ δὲ αἷτια,
 » ἕνεκα τῶν ὁποίων ὑπεσχέθη, ἐξέλιπον. Πλὴν τούτου οὐ-
 »δέποτε οἱ ἡγεμόνες ἀμοιροῦσι νομίμων λόγων, ἵνα δι-
 » καιολογήσουν τὴν ἀθέτησιν τῶν ὑποσχέσεων. Ἄλλ' εἰ-
 » ναι ἀναγκαῖον νὰ χρωματίζουν αὐτοὺς καλῶς, καὶ νὰ
 » εἶναι ἐξόχως πανοῦργοι καὶ ὑποκριταί... Οἱ δὲ ἀνθρω-
 » ποι εἶναι τοσοῦτον ἀπλοῖ καὶ ὑπείκουν εἰς τὴν κρατοῦ-
 » σαν ἀνάγκην, ὥστε ὁ ἀπατῶν εὐρίσκει πάντοτέ τινα νὰ
 » ἀπαντήσῃ ».

Εἶναι πρόδηλον ὅτι τοιαῦτα ἦθη καὶ τοιαῦται ἀρχαὶ
 ἐπιδρῶσι μεγάλως εἰς τοὺς χαρακτῆρας. Καὶ πρῶτον μὲν
 ἡ ἀπόλυτος ἔλλειψις δικαιοσύνης καὶ ἀστυνομίας, ἡ ἀδεῆς
 διάπραξις τῶν κακουργημάτων καὶ φόνων, ἡ ὑποχρέωσις
 τοῦ ἐκδικεῖσθαι ἀπηνῶς καὶ τοῦ ἐμπνέειν φόβον χάριν
 τῆς ὑπάρξεως, ἡ ἄπαυστος προσφυγὴ εἰς τὴν βίαν, ἐμβά-
 πτουν τὰς ψυχάς· ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ τὴν ἕξιν τῶν ἄκρων
 καὶ αἰφνιδίων ἀποφάσεων· ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ νὰ φο-
 νεύῃ ἰδιοχείρως ἢ δι' ἄλλων αὐτοστιγμεί.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴ διάγει ἐν συνεχεῖ καὶ ἄκρῳ κιν-
 δύνῳ εἶναι πλήρης μεγάλης ἀγωνίας καὶ παθῶν τραγικῶν,
 δὲν καταναλίσκει εὐαρέστως τὸν χρόνον εἰς τὸ νὰ δια-
 στέλλῃ τὰς λεπτότητας τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, δὲν εἶναι
 περιέργως καὶ ἡσύχως κριτικός. Αἱ κατέχουσαι αὐτὸν συγ-
 κινήσεις εἶναι μεγάλαι καὶ ἀπλαῖ. Διότι δὲν διακινδυνεύει
 μέρος τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὀλό-
 κληρος ὁ ἰδικός του καὶ τῶν οἰκείων βίος. Ἐκ τοῦ ἀνωτά-
 του σημείου δύναται νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ κατώτατον, καὶ
 ὡς ὁ Remiro, ὁ Poggio, ὁ Gravina, ὁ Oliveretto, νὰ